

הכנה לשבועות

שיא ותכלית השמחה מאהבת ה' ביגיעת התורה

א. מס' סופרים פ"ח, כל הקורא ללא נעימה ושונה ללא זמרה עליו הכתוב אומר הנה אני נתתי לכם חקים לא טובים\ והנראה בזה, על אף שעסק בתורה הינו כולו שכלי, ואילו העסק בזמרה הינו כולה רגשי, מ"מ ככל ששכלו יעסוק בתורה באופן שאין לבו מתעורר לעסוק בזמרה, עליו הכתוב אומר שכאילו אומר שחוקי התורה לא טובים\ ונראה ה"ט שהנעימה ונגינה תוצאות מן השמחה, ואם עיסוק שכלו במקרא ובמשנה אינו מביאו לידי שמחה, בהכרח יש חסרון בעצם התלמוד תורה גופא, בכך שאינו מכיר ומרגיש בלבו הטוב שבתורה, ולכן חשיב כאילו אומר שאין בתורה טוב.

ב. ונראה לבאר על פי ד' הרמב"ם בסה"מ בענין אהבת ה' באמצעות תלמוד תורה, "והמצוה השלישית הוא ציווי שנצטוונו על אהבתו יתעלה, והוא שנתבונן ונסתכל במצותיו וצויו ופעלותיו כדי שנשיגהו ונתענג בהשגתו תכלית העונג, וזוהי תכלית האהבה המצווה, ולשון ספרי לפי שנאמר ואהבת את ה' אלקיך יודע אני כיצד אוהב את המקום, תלמוד לומר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, שמתוך כך אתה מכיר מי שאמר והיה העולם, הנה בארנו לך כי בהתבוננות תושג לך ההשגה וימצא התענוג, ואז תהיה האהבה בהכרח", עכ"ה. כלומר, על ידי ההתבוננות בתלמוד תורה תושג לך השגת אלקים כביכול, וימצא בהשגה זו תכלית התענוג וההנאה, ואז תהיה אהבה ה' בהכרח. ונראה שאהבת ה' מביאה לידי שמחה, וממילא הנעימות והזמרה, כמו שיבואר.

ג. וצ"ב באיזה התבוננות איירי שתביא לידי השגה ולאהבת ה', ח"ל הרמב"ם בענין מצוות אהבת ה' ביד החזקה, "והיאך היא הדרך לאהבתו וכו', בשעה שיתבונן האדם וכו' ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול וכו' כמו שאמרו חכמים בענין אהבה שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם", עכ"ה. ומבואר שההתבוננות היינו להתבונן ביופיו של חכמת ה' המונחת בתורה שאין לה ערך ולא קץ.

ד. ונראה עומק הענין, הרי אמר הלל הזקן שכל התורה כולה יסודו מה דסני עלך לחברתך לא תעביד ואידך פירושי קמפרש, ובמהרש"א שם היינו ממש"כ ואהבת לרעך כמוך, וברש"י שם מבואר דרעך הכוונה להקב"ה, אי נמי הכוונה לחבירו, כלומר כל בין אדם למקום הוא משום אהבת ה', וכל בין אדם לחבירו הוא משום אהבת רע, ואין שום מצוה שבתורה דנפיק מכלל פירוש למצות ואהבת לרעך כמוך ועד"ז ברמב"ם סוף הלכות חנוכה, "היה לפניו נר ביתו ונר חנוכה, או נר ביתו וקדוש היום, נר ביתו קודם משום שלום ביתו, שהרי השם נמחק לעשות שלום בין

איש לאשתו, גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם, שנאמר דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום", הרי כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם, והיינו שלום בין אדם לחבירו ושלום בין אדם לקונו והרי אין גבול לעומק החכמה שבכל פרטי המצוות ודקדוקי ההלכות בכל התורה כולה, אין באחד מהם דבר חוץ מפירוש ליסוד זה של ואהבת לרעך כמוך, לעשות שלום בעולם, ובאיזון דק דק בדקות מן הדקות שבדקות.

ה. ולמשל, נכלל בואהבת לרעך כמוך ענין אהבת אשתו (כמבואר בריש פרק האיש מקדש), וענין כל מילי דקידושין

ליצור בתכלית הדקדוק היחס הראוי בין איש לאשה (ולמשל מה שאין אשה מתקדשת בפחות משהו פרוטה משום דגנאי הוא לה (וכפירוש רש"י פ"ק דקידושין שם), י"ל שיש בזה כדי להורות על הא דאיתא בגמ' אוהבה כגופו ומכבדה יותר מגופו, דלא ילפינן קידושי אשה באופן שעצם מעשה הקידושין יש בו משום גנות ופגיעה בכבודה). ונכלל בואהבת לרעך כמוך אף ענין אהבת בתו, והרי האב זכאי בבתו בכל שבח נעוריה, ובגמ' מבואר כל זכות וזכות כנגד איזה ענין הוא ולמה, והרי על ידי מכלול הזכויות בבתו נוצר בתכלית הדקדוק היחס הראוי בין אב לבתו. וכן הוא בכל דין ודין וכל פרט ופרט בכל דיני התורה, הן בזרעים, במועד, בנשים, בניזקין, בקדשים, ובטהרות.

ו. ועל ידי ההתבוננות בנפלאות חכמתו יתברך בתורה, ישיג האדם כביכול השגת אלקות, ואע"ג דלא יוכל אדם להשיג השגה אמיתית של הבורא ית', מ"מ קוב"ה ואורייתא חד הוא, כלומר מתוך רצונו של הקב"ה בתורה הרי מדותיו ניכרין לאדם, וכמש"כ ודעת אלקים תמצא, וברלב"ג שם, "ותמצא דעת אלהים, כי זה יעמידך על הדברים האלהיים, ולמה שתשיג מעוצם מדרגת מציאות ה' יתברך", (ובמלבי"ם שם, "או יבא למדרגה למצוא דעת אלהים, והם הידיעות הנשגבות בעיני האלוהות").

ז. והשגת השכל בהשכל וידוע אלקים ית', יגרום לאדם שיא התענוג והנאה, וזה סוד המתיקות והערבות שבטוב התורה, כמש"כ הרמב"ם שם, "כדי שנשיגהו ונתענג בהשגתו תכלית העונג" ועד"ז כתיב ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו, כלומר בעת מתן תורה ההתבוננות הביאה לידי השגה שהביאה לידי תענוג והנאה הנפש, בדומה לתענוג והנאה אכילת הגוף והערב נא...את דברי תורתך בפינו...כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, כלומר, באמצעות ידיעת שמך על ידי לימוד התורה לשמה, לשם אהבתו ית', יבוא הערבות בפינו בהכרח\ ובמש"כ צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם, פירש הרמב"ם עטרותיהן בראשיהן כינוי לשכל והשגת אלקות, ועל ידי ההשגה באה ההנאה, ונהנים מזיו השכינה.

ח. ונראה שעיקר התענוג וההנאה באה לאדם בפרט על ידי חידושי תורה שנתחדש לו מתוך עמלו, שהרי ידוע ש"הרגל ממיית תענוג", (זה ענין איסור נידות כידוע) והיות ואדם מוצא טעם רק בדבר המחודש, ולכן ככל שנתחדש לו עוד ענין בהשגת אלקות באמצעות הבנת התורה נתוסף לו הנאה מחודשת\ וכן משמע בפירש"י קהלת, "מה שהיה הוא שיהיה וגו'", בכל מה שהוא למד בדבר שהוא חליפי השמש אין בו חידוש, לא יראה אלא מה שהיה כבר שנברא בששת ימי בראשית, אבל ההוגה בתורה מוצא בה תמיד חדושי טעמים, כענין שנאמר (משלי ה) דדיה ירווך בכל עת, מה הדד הזה כל זמן שהתינוק ממשמש בו מוצא בו טעם, וכן מצינו במסכת חגיגה שאמר רבי אליעזר בן הורקנוס דברים שלא שמעתן און במעשה מרכבה", הרי דימה היונק שתמיד מוצא בחלב אמו טעם וערבות, לההוגה בתורה שמוצא בה תמיד חדושי טעמים.

ט. ובוזה מבואר ד' חז"ל הובאו בשערי תשובה לרבינו יונה, "אמרו רבותינו זכרונם לברכה כי טובים דודיך מיין, חביבים דברי סופרים יותר מיינה של תורה", ועד"ז בריש מס' יבמות כיון דאתיה ליה מדרשא חביבה ליה ונראה משום דדברי סופרים היינו החידושי תורה של כלל ישראל, כמש"כ "חדשים גם ישנים", ופירש"י שם, "שחדשו סופרים, עם הישנים שכתבת עלי" ולכן חביבים יותר מיינה של תורה מחמת שהם מחודשים\ ולפי"ז יש לבאר מש"כ בדברי תורה דנמשלו ל"דבש וחלב תחת לשונך", דתרוייהו שני ענייני המתקנות והערבות, דבש כמש"כ "ומתוקים מדבש ונפת צופים", וכן חלב כאמור מה הדד זה לעולם מוצא התינוק בה טעם, ולפי"ז י"ל דמאכלי חלב בשבועות מורין על ענין זה של ההנאה והתענוג בחידושי תורה

י. ובוזה איכא לבאר אמאי ליכא קביעות מועד למתן תורה, והרי בפסח מוזכר בתורה שהוא זכר ליציאת מצרים, ובסוכות מוזכר בתורה שהוא זכר לסוכות במדבר (ענני כבוד או סוכות ממש), ואילו בשבועות אינו מוזכר בתורה ענין מתן תורה כל עיקר, רק חז"ל אמרו שהוא זמן מתן תורתנו, והדבר צ"ב והנראה בזה, על פי מה שאמרו חז"ל אשר אנוכי מצוך היום על לבבך, היום, בכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים\ ונראה דאין זה מצד ההסתכלות גרידא, אלא דבאמת הרי הם חדשים, ומשום שכשם שמחדש בכל יום תמיד מעשי בראשית, היות ועשרת הדברות הסיבה ונפש הפועלת של עשרה מאמרות, דהסתכל באורייתא וברא עלמא, לכן בהכרח מחדש בכל יום תמיד נתינת התורה, כדי שעל ידו יתכן ההסתכל באורייתא וברא עלמא של חידוש הבריאה באותו היום\ נמצא דאם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתזי, איירי בכל יום ויום, דהתחדשות הבריאה בכל יום תלויה בקבלת התורה של אותו היום\ נמצא דאשר אנכי מצוך היום, הרי באמת היום אנכי מצוך, בכל יום ויום, ולכן צריך להיות בעיניו ההכרה שהם חדשים

יא. ונראה דענין זה של בכל יום כחדשים אף נצרך לענין התענוג, כדי שיהנה ויתענג בהם צריך שיהיו דברי תורה כחדשים\ ונראה דלכן כתיב היום במקרא זה דוקא, ומשום דכתיב ואהבת, ובספרי שם, כיצד אהבתו, והיו הדברים האלה אשר אנוכי מצוך היום על לבבך, כלומר, עי"ז דבכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים, ממילא על ידי החידוש יהיה לאדם תענוג והנאה מהם, וממילא יתעורר לבבו, "על לבבך", לאהבתו ית' בהכרח.

יב. ונראה דלכן אין קביעות מועד לקבלת התורה, אלא רק חכמים אמרו שהוא זמן מתן תורתנו, דעוד חזון למועד היינו דוקא באותו עת המיועד ולא בזמן אחר, בניסן דוקא נגאלו ועתידין להגאל, דוקא בסוכות ישבו בסוכות (בניסן), אלא שנקבע המועד בתשרי כדי שתהא ישיבתה ניכרת), שאני מתן תורה דלא נתייחד למועד דוקא, כיון דבכל יום ויום איכא מתן תורה וקבלת התורה מחדש, רק בשבועות אמרו חז"ל שהיה הזמן של מתן תורתנו בתחילה.

יג. ונראה עוד בעומק ההנאה והתענוג בחידושי תורה, משום שמעורב בהם כח היצירה של האדם, וכשם שאדם מתענג בבנו, פרי גופו, כן מתענג בחידושי תורתו, פרי שכלו\ ועד"ז מצינו הוראה מלשון הריון, ומשום שהוראה היינו לחדש הלכה שלא נתחדש מקודם, והיינו שמעורב בהוראה כח היצירה של האדם\ ובוזה מבואר מש"כ "בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה", דתורתו י"ל היינו חידושי תורה, כלומר התורה שלו, ולכן מחמת רוב הנאתו ותענוג שיש לו בהם, יבא האהבה בהכרח, ונמצא שוגה באהבתו תמיד כחולת האהבה (כמבואר ברמב"ם בענין אהבת ה'), ולכן בתורתו

יהגה יומם ולילה, ומבואר בזה ההמשך שם, "והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו וגו'", ולהאמור פריו היינו פרי שכלו.

יד. ולפי"ז דעיקר ההנאה והתענוג הוא בחידושי תורה, לכן מהתענוג תבוא האהבה, וממילא השמחה והזמרה, והזמרה מביאה לידי ריקוד, ובזה מבואר מש"כ בזהר (הובא בנפש החיים שער ד'), שבכל חידוש וחידוש שאדם מחדש בתלמוד תורה, הקב"ה רוקד עם הצדיקים במחול בגן עדן.

טו. ומה שנוצר מכח יצירתו של האדם, יש בו ענין נוסף של הנאה ותענוג, והיינו במה שיישאר אחרי מותו, שהרי לאחר גזירת מיתה באדם הראשון, עדיין כל בן אדם שואף בטבעו להשיג אחיזה בנצחיות, פן אכל וחי לעולם, וכי היכי דלענין פרי הגוף, מי שאין לו בנים חשיב כמת, משום שלא נשאר אחריו בנא כרעא דאבוה, המשך חיותו, ואילו מי שיש לו בן חשיב כחי, משום שמשאיר אחריו המשך חיותו, ה"ה והיא המדה לענין פרי השכל, דמי שאין לו חידושי תורה חשיב שכלו כמת, היות ולא יישאר אחריו מאומה, ואילו על ידי חידושי תורה שהם הם פרי שכלו, נמצא שלאחר מותו משאיר אחריו חידושי תורתו, ובפרט אם כתבם על הספר או שמסרם לתלמידים, ובכך השיג אחיזה בנצחיות, ואכל מעץ החיים וחי שכלו לעולם, על ידי מה שנמשך פרי שכלו אחר מותו וזה ענין מאמרם ז"ל המזכיר מתורתו של מת, שפתיו דובבות בקבר, שעל ידי פרי שכלו נמשכת חיותו אף לאחר מותו.

טז. ובביאור הגר"א למגילת אסתר, שמונים ומאת יום דסעודת אחשוורוש היינו השמונים ומאת יום לאחר מות האדם שנפשו דורשת במתיבתא דרקייע בתורה שחידש במשך ימי חייו.

יז. ולאחר שימצא התענוג, אז תהיה אהבת ה' בהכרח, שאהבה פירושו התעוררות הרגש מתוך גודל הערכת השכל, וזה מש"כ הרמב"ם שם, "בשעה שיתבונן האדם וכו' ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאווה תאוה גדולה לידע השם הגדול וכו' כמו שאמרו חכמים בענין אהבה שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם."

יח. ועל ידי האהבה תבוא ממילא השמחה, וכמו באהבת דודים דאיש ואשה, שהיא משל לאהבת ה', כמש"כ ב"ביום חתונתו וביום שמחת לבו", "ושמח את אשתו אשר לקח", "שמח תשמח רעים האהובים", "קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה...משמח חתן עם הכלה", הרי שורש השמחה בכל אלה הוא האהבה, וכן הוא באהבת ה', המביאו לידי שמחה.

יט. נמצא לפי"ז, שענין חוקים לא טובים שלא הכיר בטוב שבתורה, היינו שלא התבונן בנפלאות חכמת ה' שאין לה קץ המונחת בתורה כדי ליהנות ולהתענג מתלמודו, ובפרט מחידושי תורה פרי יצירת שכלו, כמש"כ כי טובים דודיק מיינן, חביבין דברי סופרים, שהכוונה טובים מצד הנאת החידוש שבהם, ולכן לא הגיע לאהבה וממילא לשמחה וממילא לזמרה, ולכן הלומד ללא נעימה וזמרה כאילו אמר חוקי התורה לא טובים.

כ. ומבואר בזה ההנהגה של המנשק ספר שלומד בו, שטמון בתלמודו סוד אהבת בוראו ומבואר בזה דברי החזו"א, "מתיקות התורה גדולה ונעימה היא מאד, ואי אפשר לזכות להתחלת אותה עריבות נפלאה אלא אך ורק לאחר לימוד של ארבע שעות רצופות, ולאחר לימוד של חמש שעות מרגיש הלומד התרוממות נפש עצומה עד שקשה לו מאד להפסיקה, ולאחר שש שעות של לימוד שוכח האדם מכל עניניו ומכל העולם ומתדבק בענינים רוחניים, לאחר

שבע שעות מרגיש האדם שקרוב הוא מאד להקדוש ברוך הוא ומתמלא שמחה עצומה ובו הוא לכל הנאות העולם הזה, ולאחר שמונה שעות של לימוד, לא נופלת בלבו אפילו מחשבה והרהור מהנאות העולם הזה, ולאחר תשע שעות כולו קדש קדשים למעלה למעלה, ולאחר עשר שעות עין לא ראתה, אין לתאר ואין לספר במילים את הרגשתו האלוהית של אותו אדם".